

Til: Valgstyret

Dato: 30.05.2012

Fra: Direktøren

Vår ref(saksnr): 12/00980-1

Saksbeh:

Telefon:

HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I VALGLOVEN OG VALGFORSKRIFTEN

Saken gjelder:

Kommunal- og regionaldepartementet har 04.05.2012 sendt ut høringsnotat med forslag til endringer i lov av 2002.06.28 nr 57 om valg til Storting, fylkesting og kommunestyre (valgloven) og endringer i forskrift om valg til Stortinget, fylkestinget og kommunestyre (valgforskriften). Høringsfristen er 01.08.2012. Høringsnotatet inneholder også en gjennomgang av evalueringen av kommunestyre- og fylkestingsvalget 2011, samt en orientering om nytt sentralt elektronisk valgadministrativt datasystem (EVA). Bystyrets sekretariat orienterer i en egen sak om nytt sentralt elektronisk valgadministrativt datasystem. Høringsnotatet følger som trykt vedlegg.

Departementet foreslår følgende endringer i valgloven:

En felles statlig manntallsløsning

Et korrekt og pålitelig manntall er nødvendig for å sikre prinsipper om allmenn stemmerett. Bearbeiding av data fra skatteetaten til ferdig manntall gjennomføres i dag av private dataleverandører på vegne av kommunene. Det er departementets vurdering at statlige myndigheter bør ha ansvar for etablering av manntall ved valg. En felles statlig manntallsløsning vil sikre full offentlig kontroll over manntallets innhold, faren for at velgere kan bli manntallsført i flere kommuner, eller urettmessig falle ut av manntallet vil være minimal. Fra 2013 vil departementet være leverandør for kommunene gjennom det statlige valgadministrative datasystemet EVA, og kommunene vil få tilgang til manntallet elektronisk. Kommunene kan gjennomføre selve avkrysningen i manntallet elektronisk eller skrive ut manntallet på papir.

§ 2 – 3 skal lyde:

Ny overskrift: Ansvar for å *opprette og oppdatere* manntall. Utsendelse av valgkort

§ 2 – 3 første ledd skal lyde:

- (1) *Departementet er ansvarlig for at manntallet opprettes og oppdateres på grunnlag av opplysninger fra folkeregistermyndigheten. Departementet sørger for at alle kommuner får*

et manntall over personer med stemmerett i kommunen. Det skal føres et felles manntall for fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

Bystyrets sekretariat ser det som en vesentlig og riktig endring at staten utarbeider et felles manntall for hele landet. I Oslo gjennomføres bydelsvalg samtidig med kommunestyrevalg. Bystyrets sekretariat forutsetter at manntallsføringen ivaretar muligheten til å gjennomføre bydelsvalg på lik linje med dagens ordning. Bystyrets sekretariat anbefaler valgstyret å støtte forslaget.

Frysdato for når det ikke lenger kan gjøres endringer i manntallet

Manntallet skal etter valgforskriften § 2 oppdateres av valgstyret så lenge det er praktisk mulig. Departementet er kjent med at dette praktiseres forskjellig av de ulike valgstyrene. Det foreslås å fryse manntallet lørdag før valgdagen.

Det vil være et unntak for utenlandsboende som har avgitt forhåndsstemme i rett tid ved en utenriksstasjon, og som samtidig søker om innføring i manntallet.

§ 2 – 3 nytt andre ledd skal lyde:

(2) Siste oppdatering av manntallet på grunnlag av opplysninger fra folkeregistermyndigheten skjer lørdag før valgdagen.

§ 2 – 7 ny overskrift skal lyde:

Krav om retting og innføring av stemmeberettigede bosatt i utlandet

§ 2 – 7 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Uavhengig av bestemmelsen i § 2 -3 (2), skal valgstyret sørge for at stemmeberettigede bosatt i utlandet som ikke har vært folkeregisterført som bosatt i Norge noen gang i løpet av de siste 10 år før valgdagen, føres inn i manntallet i kommunen dersom velger søker om innføringen innen kl. 21 valgdagen, mandag.

Bystyrets sekretariat ser det som hensiktsmessig at det er lik praksis i alle landets kommuner hva gjelder tidspunkt for oppdatering av manntallet og anbefaler valgstyret å støtte forslaget.

Valgmyndighetenes behov for personopplysninger – foreløpig manntall

Valgmyndighetene har behov for et foreløpig manntall bl.a. til kretsinndeling og kontroll av listekandidater. Det produseres i dag et foreløpig manntall 1. april. Dette er noe sent jfr. behovet for forberedelse av valget. Det foreslås at foreløpig manntall produseres 2. januar og oppdateres til 30. juni.

§ 2 – 5 første ledd skal lyde:

(1) Folkeregistermyndighetene skal selv av eget tiltak, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, på hensiktsmessig måte stille til disposisjon for valgmyndighetene

- a) *Et foreløpig manntall basert på stemmerettsvilkårene per 2. januar i valgåret, til bruk for forberedelser av valget, og*

§ 2 – 5 nytt annet ledd skal lyde:

- (2) *Folkeregistermyndigheten skal overføre oppdateringer til det foreløpige manntallet og oppdateringer til manntallet per 30. juni.*

Bystyrets sekretariat anbefaler valgstyret å støtte forslaget.

Hjemmel for forskriftsfastsetting

Statlige myndigheters ansvar for manntallet medfører et behov for å utvide hjemmelen til å fastsette forskrifter. Det er behov for å fastsette forskrifter bl.a. for uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene til testformål.

§ 2 – 9 annet ledd bokstav a) skal lyde:

- a) *Manntallsføring, behandling og oppdatering av det foreløpige manntallet og manntallet per 30. juni, samt uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene til testformål.*

Bystyrets sekretariat anbefaler valgstyret å støtte forslaget.

Egnede valglokaler

Kommunal- og regionaldepartementet foreslår en tydeliggjøring av kravet til tilgjengelige valglokaler slik at bestemmelser som i dag finnes i forskrifts form tas inn i valgloven.

§ 8 – 3 første ledd skal lyde:

- (1) *Stemmegivningen skal foregå i egnet og tilgjengelig valglokale. Velgerne skal kunne ta seg inn i valglokalene uten hjelp. Andre lokaler skal ikke benyttes med mindre særlige grunner foreligger.*

§ 9 – 3 andre ledd skal lyde:

- (2) *Valgstyret bestemmer hvor stemmegivningen skal foregå og fastsetter tiden for stemmegivning. Stemmegivningen skal foregå i egnet og tilgjengelig valglokale. Velgerne skal kunne ta seg inn i valglokalet uten hjelp. Andre lokaler skal ikke benyttes med mindre særlige grunner foreligger.*

Bystyrets sekretariat anbefaler valgstyret å støtte forslaget.

Forhåndsstemmegivning i egen kommune – fjerning av stemmeseddelkonvolutt

Forhåndsstemmegivning gjennomføres ved at velgeren legger stemmeseddelen i en stemmeseddelkonvolutt. Denne konvolutt blir lagt i en omslagskonvolutt sammen med valgkortet. Hensikten med prosedyren er at valgstyret i ettertid kan lese av velgerens navn på valgkortet og krysse av i manntallet. Valgkort og stemmeseddelkonvolutt skilles, og først når valgkortene er fjernet åpnes stemmeseddelkonvoluttene og stemmene telles.

Kommunal- og regionaldepartementet påpeker at velgere har stilt spørsmål ved om dagens prosedyre sikrer hemmelig valg. Det vises til at ordningen krever stor tillit til at valgfunksjonærer følger vedtatte prosedyrer. I tillegg er prosedyrene relativt omstendelige og ressurskrevende.

Kommunal- og regionaldepartementet foreslår at velgere som forhåndsstemmer i egen kommune skal legge stemmeseddelen rett i urnen, på samme måte som på valgtinget. Omleggingen forutsetter følgende endringer:

- Stemmegivningen godkjennes i det stemme avgis
- Stemmesedlene stemples, og
- Elektronisk registrering i online manntall

Godkjenning av stemmegivning på samme tidspunkt som stemme avgis krever at stemmemottakerne er oppmerksomme og har den nødvendige opplæring. Det innføres også samtidig et krav om at det skal være minst 2 forhåndsstemmemottakere til stede når stemme avgis.

Elektronisk registrering i online manntall stiller strenge krav til internettforbindelse, teknologi og beredskapsrutiner.

Så langt et elektronisk online manntall er tilgjengelig bør samme prosedyre også gjennomføres ved institusjonsstemmegivning og ved ambulerende stemmegivning.

Valgstyret kan i særlige tilfeller bestemme at det skal benyttes avvikende prosedyre, d.v.s. bruk av gammel prosedyre med stemmeseddelkonvolutt og omslagskonvolutt. Departementet vil fastsette rutiner i forskrifts form for bruk av avvikende prosedyre. Det nevnes situasjoner hvor det elektroniske manntallet ikke er tilgjengelige, eller situasjoner der et stort antall velgere kommer fra andre kommuner. Ved avvikende prosedyre skal stemmeseddelkonvolutten limes igjen av velgeren.

Tidligstemmegivning gjennomføres ved stemmeseddelkonvolutt og omslagskonvolutt bl.a. fordi kommunene på dette tidspunkt ikke fullt ut har etablert et ordinært forhåndsstemmemottak.

Endringen av prosedyre med bortfall av stemmeseddelkonvolutt og omslagskonvolutt innebærer at det ikke vil være mulig å gjennomføre et kretsvis valgoppgjør for forhåndsstemmer. Dette fordi stemmeseddelen legges rett i urnen og det ikke vil være mulig å vite hvilken krets velgeren tilhører. En ordning med at velgeren må forhåndsstemme i sin egen krets er ikke aktuelt på grunn av redusert tilgjengelighet.

Stemmegivninger tilhørende andre kommuner vil bli gjennomført etter gammel ordning med stemmeseddelkonvolutt og omslagskonvolutt.

§ 8 – 1 ny overskrift skal lyde:

Perioden for forhåndsstemmegivningen. *Krav til antall stemmemottakere*

§ 8 – 1 nytt femte ledd skal lyde:

- (5) *Ved forhåndsstemmegivningen innenriks, unntatt på Svalbard og Jan Mayen, skal det fra 10. august være minst to stemmemottakere til stede ved mottak av forhåndsstemmer.*

§ 8 – 4 skal lyde:

- (1) *Velger skal i enerom og usett brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på. Velger som er ukjent for stemmemottaker, skal legitimere seg. Velgers identitet kan ved stemmegivning på institusjon i stedet bekreftes av en ansatt som legitimerer seg.*
- (2) *Velger som er manntallsført i kommunen leverer stemmeseddelen til stemmemottaker, som stempler den med et offisielt stempel. Velgeren legger selv stemmeseddelen ned i en urne. Stemmemottaker setter ett kryss i manntallet ved velgerens navn.*
- (3) *Valgstyret kan i særlige tilfelle bestemme at det ved enkelte forhåndsstemmemottak likevel skal benyttes stemmeseddelkonvolutt. Velgeren leverer stemmeseddelen til stemmemottaker som stempler den med offisielt stempel. Etter at stemmeseddelen er stemplet legger velgeren selv denne i en stemmeseddelkonvolutt, limer denne igjen og gir den til stemmemottaker. Stemmemottaker legger stemmeseddelkonvolutten sammen med valgkortet i en omslagskonvolutt og kleber denne igjen.*
- (4) *Når stemme mottas fra velger som er manntallsført i en annen kommune og ved strømbrydd eller kommunikasjonsbrydd mot manntallet, skal stemmeseddelen ikke legges i urnen. Velger leverer stemmeseddelen til stemmemottaker som stempler den med offisielt stempel. Etter at stemmeseddelen er stemplet legger velgeren denne selv i en stemmeseddelkonvolutt, limer denne igjen og gir den til stemmemottaker. Stemmemottaker legger stemmeseddelkonvolutten sammen med valgkortet i en omslagskonvolutt og kleber denne igjen.*
- (5) *Stemmemottaker skal påse at det fremgår av stemmegivningen hvem velgeren er, slik at det er mulig for valgstyret å identifisere vedkommende og krysse av ved rett navn i manntallet.*
- (6) *Velger som har behov for det, kan selv be stemmestyret om å få nødvendig hjelp ved stemmegivningen. Velger med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.*
- (7) *Valgurner som brukes ved forhåndsstemmegivningen innenriks skal være forseglet.*

Bystyrets sekretariat ser at forhåndsstemmegivning med bruk av stemmeseddelkonvolutt og omslagskonvolutt er en fremgangsmåte som kan misforstås av velgeren hva gjelder hemmelig valg. Det er hensiktsmessig at alle forhåndsstemmesedler som avgis i egen kommune legges rett i valgurnen. Det er også hensiktsmessig for velgerne at stemmegivning ved forhåndstemming og på valgting gjennomføres mest mulig likt.

Kontrollen med at velgeren blir krysset av korrekt i manntallet overføres fra valgfunksjonærer i Oslo rådhus til valgfunksjonærer ute på forhåndsstemmestedene. Bystyrets sekretariat ser at dette krever en annen opplæring, men at det trolig vil kunne gjennomføres på en tilfredsstillende måte. Bystyrets sekretariat ønsker allikevel å bemerke at det ved dagens ordning er en mulighet til å oppdage og rette opp eventuelle avkryssingsfeil i manntallet ved at stemmen først blir godkjent ved prøving av forhåndsstemmene. Det er en mulighet for at antall feil avkryssninger i manntallet kan øke med departementets forslag. Bystyrets sekretariat erkjenner videre at det på den ene siden er knyttet større utfordringer til det store antallet forhåndsstemmer i folkerike kommuner som for eksempel Oslo. Sekretariatet er på den andre siden av den oppfatning at denne muligheten for feil ikke bør tillegges avgjørende vekt i forhold til velgernes tillit til at det gjennomføres et hemmelig valg. Sekretariatet ser det også som hensiktsmessig at stemmeseddelkonvolutten limes igjen av velgeren i de tilfeller der det benyttes avvikende prosedyre.

En endring der velgeren legger stemmeseddelen rett i urnen også ved forhåndsstemmegivning i egen kommune innebærer at det ikke vil være mulig å gjennomføre kretsvis valgoppgjør for forhåndsstemmer. Dette har ingen praktisk betydning for gjennomføring av valgoppgjør til stortingsvalg der fordelingen av mandater skjer på kommunenivå. Bystyrets sekretariat ser at endringer i prosedyren medfører utfordringer hva gjelder bydelsvalget. Dette vil bli avklart og nærmere vurdert når endelig regelverk er fastsatt.

Det er sekretariatets oppfatning at stor tillit til hemmelig valg er et mer overordnet hensyn enn kretsvis resultater for forhåndsstemmene.

For Oslos vedkommende var det avgitt 83 886 stemmer i forhåndstemmeperioden til kommunestyre- og bydelsvalget 2011. Det vil fortsatt være mulig å få en kretsvis oversikt over valgdeltakelsen.

Bystyrets sekretariat anbefaler valgstyret å støtte forslaget.

Forslag til endringer i valgforskriften

Krav til utforming av stemmesedler

Stemmesedler som trykkes i dag har ulik utforming i de ulike kommuner og fylkeskommuner. Kommunal- og regionaldepartementet ønsker å standardisere utformingen av stemmesedler bl.a. ut fra behovet for universelt utformede stemmesedler, og behovet for skanning av stemmesedlene ved opptelling.

De foreslåtte endringer gjelder stortingsvalg. Departementet vil komme tilbake til eventuell standardisering av stemmeseddel til kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Ny § 19 a skal lyde:

Ved stortingsvalg skal utsiden av stemmeseddelen ha en farget mønsterside med fargekode cmyk....., og et mørkt mønsterfelt øverst. Utsiden av seddelen skal på hvit bunn ha veiledningstekst og stempelfelt. Stemmeseddelen skal ha en hvit innside med parti og kandidatnavn, og en brettekant med samme mønster og fargekode som utsiden. Seddelen skal ha kolonne med ruter til å endre rekkefølgen på kandidatene til venstre for kandidatnavnet. Til høyre for kandidatnavnet skal det være kolonne med ruter for å stryke kandidater.

Stemmeseddelen skal ha forskutt falsing. Etter falsing skal seddelen være i størrelse A5 (bredde 150 x høyde 203 millimeter), og være trykket på 90 gram ubestrøket hvitt papir.

Valgforskriften § 19, med unntak av nr. 4 gjelder tilsvarende.

Ved produksjon av blanke stemmesedler gjelder valgforskriften § 20, med unntak av § 20 (2) og (3).

Bystyrets sekretariat anbefaler valgstyret å støtte forslaget.

Valgkort

Kommunal- og regionaldepartementet vurderer å fastsette i forskrifts form standardisert informasjon til valgkortet, samt krav til bruk av valglogo.

Departementet opplyser at trykkefiler for valgkort vil bli tilgjengelig for kommunene i det nye valgadministrative systemet. Det vurderes også å gjøre valgkort tilgjengelig elektronisk via www.valg.no. Velgere som ikke mottar valgkort på papir, kan da henvises til den elektroniske versjonen.

Bystyrets sekretariat ser fastsetting av standardkrav til innhold på valgkort som et godt tiltak. Sekretariatet vil gjøre oppmerksom på at Oslo kommune har informasjon på valgkortene tilpasset kommunen f.eks endret/nytt valglokale. Bystyrets sekretariat ser det som viktig at det også ved en eventuell forskriftsfastsetting av standardkrav vil være mulighet for tilleggsinformasjon fra den enkelte kommune.

Bystyrets sekretariat ser det som et viktig tillegg til dagens utsending av valgkort via posten at valgkortene også blir tilgjengelig elektronisk, for kommunene og for den enkelte velger.

Direktøren anbefaler valgstyret å fatte følgende vedtak:

Oslo valgstyre avgir følgende uttalelse til Kommunal- og regionaldepartementets høringsnotat om endringer i valgloven og valgforskriften:

1.

Til § 2 – 3 første ledd:

Oslo kommune støtter departementets forslag om et felles statlig manntall. Oslo kommune forutsetter at manntallsføringen ivaretar muligheten til å gjennomføre bydelsvalg på lik linje med dagens ordning.

2.

Til § 2 – 3 andre ledd og § 2 – 7 tredje ledd:

Oslo kommune støtter departementets forslag om frysdato for oppdatering av manntallet.

3.

Til § 2 – 5 første ledd:

Oslo kommune støtter departementets forslag om at folkeregistermyndighetene stiller til disposisjon et foreløpig manntall 2. januar i valgåret.

4.

Til § 2 – 9 annet ledd:

Oslo kommune støtter departementets forslag om utvidelse av hjemmelen til å fastsette forskrifter for statlig manntall.

5.

Til § 8 – 3 første ledd og § 9 – 3 andre ledd:

Oslo kommune støtter departementets forslag om en tydeliggjøring av kravet til tilgjengelige valglokaler.

6.

Til § 8 – 1 femte ledd og § 8 – 4, punkt en til og med syv:

Oslo kommune støtter departementets forslag om fjerning av stemmeseddelkonvolutt og omslagskonvolutt ved forhåndsstemming i egen kommune.

7.

Til valgforskriften § 19:

Oslo kommune støtter departementets forslag om standardiserte krav til utforming av stemmesedler.

8.

Oslo kommune støtter departementets forslag om standardisert informasjon på valgkortet, men ser det som viktig at det vil være mulighet for tilleggsinformasjon fra kommunen.

Oslo kommune ser det som et viktig tillegg til dagens utsendinger av valgkort via post at valgkortene også blir tilgjengelige elektronisk, for kommunene og for den enkelte velger.

Vedlegg: sak 12/00980 Evaluering av valget i 2011 – Forslag til endringer i valgloven og valgforskriften - Høringsnotat